

prózaí képeiben, hanem kötött formáiban is megfigyelhetők e csevegés pongyolaságának töltelékszavai. S a hétköznapiok felfedezése sokszor nem lírájának szubjektív átélése, hanem a legjobb esetben valamilyen kifelé forduló epikus magatartás leíró-lajstromozó tevékenysége felé tart, néha pedig megelőgszik az impresszionisztikus zsurnalizmus felületi csillogást megragadó és visszaadó módszerével.

Ennek az alkotói korszaknak tiszta és szép reprezentánsa, ars poeticája az *Oldódó körök*. Vallomása a ma adekvát közéleti költészetéről így hangzik:

És higgyétek el! mert megdöntam,
[hogya ma a sorsunk
más nem lehet, csak ez, ami van, hogy
legyütt élünk.
Kiöregedtek a próféták. Nem lesz itt több
[nagy gyújtogatás!
Mint hasznos lámpák, mi a holnapra
[oktatva égünk.

Nem akarja „semmi-kozmosszá” fújni véges-magát: a mai költők szerinte nem prédikátorok és hadvezérek, hanem okos tanítók, új munkadalok regősei. Szerény, de vonzó vallomás ez: „Élek, mint szerény mesterember, kinek kezéből jó na-

pokon kikerül egy-egy tisztább ének”. Egyéni élete révbeérésével egy időben tehát egy hasznos és csendes, életünket igenlő közéleti líra programját bontotta ki. A szocializmust építő nép világában magát otthon érző költő, aki „ódát zengetni nem tud”, mert „Nem vág ez a műfaj sem alakomhoz, sem hangomhoz, amely igazán halk,” (*Hexameterek*) úgy érzi, megtalálta igazi hangját, s elutasítja magától a népvezér pózát. Anélkül, hogy saját útjából és költői természetétől való elfordulásra akarnám rábírní, azt hiszem, jelenlegi, egyéni boldogságával is összefüggő lírai fejlődési szakaszában újra feltűnik kezdő költészetének egyik gyengesége, melyet akkor még a fiatalság indokolhatott: az idillizálás veszélye. A szocialista társadalom jövő közéleti költészete valószínűleg az ő mostani ideáljához fog hasonlítani, de az ilyen típusú költészet annak legalábbis egyik fő vonala lesz. Ma azonban még esztétikailag magasabb rendűnek és hasznosabbnak érzem a továbbítésre ostromozó, a korai megelégedés ellen perló korunk és fejlődésünk ellentmondásait, feszültségeit mélyebben átélő és visszaadó közéletiséget. (*Tiszatáj—Magvető, 1965.*)

CSETRI LAJOS

VÁSÁRHELYI TANULMÁNYOK

Vásárhely kulturális arca „kívülről” nézve, az országos közvélemény szemében, eléggé egyoldalúnak látszik. Ha a város szellemi teljesítményeiről esik szó, az átlagember a nagy hagyományokkal rendelkező, rangos képzőművészetre gondol. Vásárhely mélyebb, közvetlenebb ismerői azonban jól tudják, hogy ott a szépirodalom, az irodalomtörténet, a helytörténet és a városhoz kapcsolódó témákkal foglalkozó gyakorlati tudományok számos érdemes és eredményes művelője tevékenykedik. A vásárhelyiek egészséges városzeretete, a helybeli szellemi igényesség e területek alkotóit, kutatóit is áthatja. Az elszármazottakkal, akiket erős szálak fűznek a szülővároshoz, s a nem Vásárhelyen élő, de a várost érintő témák feltárásával szívesen foglalkozókkal együtt, az érdeklődők széles körét is ide-számítva, jelentős, súlyos igényt képviselő réteg várta helyben és vidéken egyaránt, hogy a vásárhelyiek a helyismeret terén is rangos életjelt adnak magukról vala-

milyen kiadvány formájában. Mint más városokban is, a fentebb emlegetett ágak munkásai küzdenek leginkább a publikációs lehetőségek hiányával. Ami Szegeden is égetően kellene (a társadalmi és a műszaki-természettudományi közlési fórumot biztosító s évek óta tervezett szemle formájában, mint pl. a Vasi Szemle), az Vásárhelyen ugyanúgy szükséges, ha nem is rendszeres kiadvány, hanem az alkalmi kötetek vagy füzetek megoldási lehetőségei keretében. Elég csak a szomszédos Békés megyében sorra megjelenő, ilyen célú kiadványokra gondolni, hogy azok szükségességét s Szeged és Csongrád megye e tekintetben fennálló, mit tagadjuk, eléggé kedvezőtlen helyzetét, az utóbbi években tapasztalható stagnálást tudomásul vegyük, s mielőbb változtatni próbáljunk rajta.

A Vásárhelyi Tanulmányok megjelenését (bár a benne szereplő versek és reprodukciók tanúsága szerint eredetileg antológia akart lenni, s némi vajúdás után

érte el jelenlegi formáját) éppen a fentiek miatt nagy örömmel üdvözölhetjük. Színvonalas, a százoldalas terjedelem lehetőségei között sokoldalú, tudományos, de ugyanakkor közérthető, érdekes és olvasmányos is, a tömegek számára, a népművelés céljaira sokat nyújt. A vékonyka kötet annak bizonyítéka, hogy megjelenetési lehetőség esetén elegendő értékes, minden tekintetben nívós írást lehet összegyűjteni. Azt is beismerhetjük, hogy ennyi munkának még a folyóiratá vált Tiszatáj sem tudna teret biztosítani, a legnagyobb jóakarattal sem.

A kis kötet leghosszabb s legtöbb eddig ismeretlen anyagot felvonultató írása Oltvai Ferenc tollából származik s *A Szántó Kovács János-féle agrárszocialista mozgalom makói és Csanád megyei hatása* címet viseli. Jelentősége elsősorban abban áll, hogy a mozgalom környékbeli erjesztő hatását, Vásárhely határain messze túlnyúló szervező munkáját – amelyről eddig semmit sem tudtunk – széles körű forrásfeltárás nyomán, tudományosan elemzi és bizonyítja. Dolgozatához témájában szorosan kapcsolódik Péter László igen értékes, sok ötlettel teli tanulmánya Tömörkény Istvánnak a vásárhelyi parasztszervező 1895-ös peréről írt tudósításairól, amelyek a nagy szegedi író állásfoglalására vetnek fényt. (*A kiküldött tudósító: Tömörkény István.*) Rövidsége ellenére nagy forrásanyagot felhasználó, példamutató kutatás eredménye Gaál Endre dolgozata. (*Az 1918. június 21–22-i tüntetések Hódmezővásárhelyen.*) A város dolgozó tömegeinek forradalmasodó hangulatát és akkori helyzetét, az országos összefüggésekre ágyazva, a tüntetések hátterét mutatja be.

A pár évvel ezelőtt külön kötetben megjelent nagykorúsi felméréshez és tervtanulmányhoz hasonló, vásárhelyi tárgyú kutatómunka eredménye Erdei Ferenc és Kovács Kálmán: *A mezőgazdaság helyzete és fejlődése Hódmezővásárhelyen* c. dolgozata, amely azt a számos tudományág eredményeit ötvöző, komplex módszert alkalmazza, amely Erdei Ferenc minden munkáját úttörővé tette. A napi politikai munka és a hosszabb

időre szóló, átgondolt gazdaságfejlesztési tervezés egyaránt alapvető kiindulópontként használhatja fel az e tanulmányban olvasható elvi és konkrét megállapításokat. A mezőgazdasági problémák egyikét, a vásárhelyi szikes talajok jellemzését és javításának módját tárgyalja Ábrahám Lajos rövid írása, a kísérletek eredményeit felhasználva.

A Vásárhelyi Tanulmányok irodalmi-irodalomtörténeti írásai, Péter László említett tanulmányán kívül, a kis kötet utolsó harmadát teszik ki. Valamennyi rövid lélegzetű, együttesen mégis színes és eleven egészet alkotnak. Németh László, a város nagy szerelmese, *Az író és modelljei* címen írói alkotóműhelyébe vezeti el olvasóit, s arról beszél, hogyan formálódtak egyes alakokról szerzett benyomásai regényhőseinek jellemvonásai. Külön ír vásárhelyi modelljeiről is. Kárász József *Sárospataki emlék*-ében forrásértékű, egykorú levelekből vett, fontos idézetekkel tűzdelt visszaemlékezést közöl a sárospataki diákság bátor tettet jelentő antológiájának megjelentetéséről. Érdekes, szép írások Simonka György Tornyai emlékei és Kristó Nagy István kultúrtörténeti szempontból és helybeli szemmel hasznos, elgondolkoztató cikke. (*Egy dilettáns emlékezete.*) Örömmel olvastuk Tóbiás Áron rádióriportjának szövegét Vásárhely kiváló szülöttéről, Kiss Lajos néprajztudósunkról. A kötetkéből hiányzó néprajzi tanulmányt is szívesen vettük volna Kiss Lajos tollából!

A Vásárhelyi Tanulmányok tehát első kísérlet létre hozására kiemelkedően színvonalas, elmélyült kötetként tartható számon. Összeállítása, a tartalmában tükröződő szerkesztői magatartás (bár Grezsa Ferenc a szerkesztő nevét nem közli!) komoly igényességről, szigorú alaposágról tanúskodik. Az eredményes, megalapozott, élet-erős kezdeményezést, az útmutató-útke-reső törekvést köszöntjük a Vásárhelyi Tanulmányokba, s mielőbbi folytatását várjuk! Éppen az ilyen jellegű kiadványok adhatnak nagy lendületet a Vásárhelyen folyó alkotó- és kutatómunkának. (*Hódmezővásárhely, 1964.*)

SZABÓ FERENC